

« zurück blättern vor »

KIELNIA I subst. f., ab 1490; auch *kiella*, *kielna*, *kietnia*, *killa*. 1)
‘Maurergerät zum Fassen und Verstreichen von Mörtel’ – ‘narzędzie
murarskie służące do nabierania i rozprowadzania zaprawy murarskiej’:
1490 Erz 28, STP *Kyellą murarska vel korzkyew trulla*. o 1494 WarschPozn I
382, STP *Fabro ot taczek et pro kyła 10 grossos*. o 1495 RocznKrak XVI 62,
STP *Item 1 caldar, item 1 kyella, item brotfanne*. o (†ca.1529) 1578 BierEz
G2, SPXVI *Po mulárfskiey im kielni dał*. o 1532 BartBydż 163b, SPXVI
Trulla [...] instrumentum cementariorum, kyella, pro muris faciendis. o
1561 Leop Am 7/7, SPXVI *A oto Pan ftoiący ná murze potynkówánym /
á w ręce iego kiella murárfka*. o 1564 Mącz 361d, SPXVI *Rutrum, Nieyákie
naczynie którem wapno rościeráją y rosprawiáją wapienna łopátá / Szuflá /
Kiellá y tákowym podobne naczinia*. o 1587 KochProp 13, SPXVI *broń
nieuchroniona W iednéy ręce / á w drugiéy kielnia wgládzona. Owi ná
wszytki ftrony czuyną straż trzymáią A éi zásię obronné mury záktádaią*. o
1772 Zab. V/1 s.92, DOR *Kto (...) pyszne gmachy stawia (...) ten niejako
staranie na mularzów wkłada, aby kielnią dzieje życia jego pisali*. o vor 1808
Mag.Mskr., L *Kielnia służy mularzowi do brania nią wapna, lub do
narzucania nią wapna na ścianę do wyprawy*. o (1851–1852) 1875 Syrok.Lit.
II 26, DOR [*Słowianie*] *z kielnią mularską zakładając osady, bronią się od
najeźdców [najeźdźców]*. o (1885) 1923 Zap.G.Dzień 43, DOR *Stawał na
trzypiątrowej [trzypiętrowej] wysokości i wyglądał kielnią wapno, nie
trzymając się nawet ręką zawieszonych sznurów*. o 1952 Iwasz.J.Wiersze
292, DOR *Czasami murarz z cegłą w dłoni, choć pośpiech pędzi jego kielnię,
przez moment bystrym wzrokiem goni, na niebo patrząc nieśmiertelne*. –
(SŁA), STP, SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW (mul.), LSP, DOR. 2)
‘Schöpfgerät, Kelle zum Gebrauch in der Küche’ – ‘czerpak, chochla’: 1545
LibMal 97v, SPXVI *Item kyellą vlomyoną czenowa ukuchnyey ukradł*. o 1561
Leop 4.Reg 25/14, SPXVI o 1562 WyrKr 119, SPXVI *Kotlow pomnieifich
12 PAnew do Biankj 1 Kielen 9 Nieczekk [!]*. o 1564 Mącz 508c, SPXVI
Urceus, Wodne naczynie / killá / wiáderko / álbo fzkopiec. o (1579) 1961
InwMieszcz nr 222, SPXVI *roznów żelaznych małych i wielkich 14, siekacze
2, kielna 1*. o 1623 Volckmar, SŁA ‘czerpaczka’: *killa*. o [LBel.] 1780 Włodek
SŁ, MAY *Kielnia – czerpaczka kuchenna*. – (SŁA), SPXVI, CN, TR, L,
SWIL, SW, LSP sowie SPA 1929. o **Var:** *kiella* subst. f., 1495 RocznKrak
XVI 62, STP o [LBel.] 1564 Mącz 361d, SPXVI – (SŁA), STP, SPXVI,
MĄCZ, L (zan.), SW (stp.); *kielna* subst. f., [hapax] (1579) 1961 InwMieszcz
nr 222, SPXVI – nur SPXVI; *kielnia* subst. f., 1562 WyrKr 119, SPXVI –
(SŁA), SPXVI, CN, L, SWIL, SW (mul.), LSP, DOR; *kietnia* subst. f. – TR,
SW (stp.); *killa* subst. f., 1494 WarschPozn I 382, STP o [LBel.] 1564 Mącz

508c, SPXVI – (SŁA), STP, SPXVI, MĄCZ, SW (stp.). ◇ **Etym:** mhd. *Kelle* subst. f., ‘Maurerkelle, Schöpflöffel’, LEX. ◇ **Konk:** *chochla* subst. f., bel. seit 1931, DOR, zuerst geb. SW, nur für Inh. 2; *czerpaczka* subst. f., bel. seit 1895, DOR, zuerst geb. CN, nur für Inh. 2; *czerpak* subst. m., bel. seit 1783, L, zuerst geb. CN, nur für Inh. 2; *warząchew* subst. f., bel. seit ca.1455, STP, zuerst geb. L, nur für Inh. 2; *warzęcha* subst. f., bel. seit 1568, L, zuerst geb. CN, nur für Inh. 2. ◇ **Der:** *kielnica* subst. f., ‘eine Art Schöpferkelle’, [hapax] (1581) 1961 InwMieszcz nr 235, SPXVI, nur für Inh. 2. ♠ Inhalt 1 ist bis heute allgemein verbreitet, Inhalt 2 seit 1780 wohl nur in den Wörterbüchern. Die spätere Form *kielnia* geht wohl auf eine erneute Entlehnung zurück, wobei die schwache Form des Femininum (*kellen* als *kielna*, s.o.) übernommen und nachträglich dem polnischen Suffix /-ńa/ angeglichen wurde. Da <kielnia> etwas später für *kielnia* I (Inhalt 1 und 2) als für ↑*kielnia* II erscheint, stellt sich die Frage, ob die Entlehnung nicht zunächst für *kielnia* II stattfand. Vgl. *lutnia* (Ebel. 1450) ‘Laute’, atsch. *lútna* (MACHEK ES); *lusznia* (Ebel. 1437) ‘Stemhleiste am Wagen’, *luśnia*, atsch. *lusnye*, *luffnye* (GEBAUER), zum mhd. *lūte* f., *liuhse* f., mit der Übernahme der schwachen Form des Stammes.

« zurück blättern vor »